

Kommentar til oversættelsen af Loïc Wacquants tekst "Foucault, Bourdieu og straffestaten i den neoliberale æra"

Carsten Sestoft

Oversættelsen af denne Wacquant-tekst har været en udfordring for min sædvanlige oversættelsesstrategi. Den går ud på at redde præcisionen i tekstens semantiske relationer fra det ene sprog over i det andet; og den realiseres som oftest ved så vidt muligt at bevare den syntaktiske struktur og inden for dennes grænser at forsøge at finde de danske ord, som passer bedst i strukturen mhp. en gengivelse af originaltekstens mening. Denne strategi er klart mest egnet til filosofiske eller teoristærke tekster, som i udgangspunktet er formuleret med stor præcision.

Wacquants tekst udfordrer denne strategi, fordi den synes at have en rigdom af syntaktiske forbindelser, som heller ikke i originalteksten virker nødvendige. Spørgsmålet er derfor: Skal man oversætte det hele eller reducere lidt? Eller eventuelt skrive det helt om? Lad mig tage et eksempel fra bemeldte tekst:

Il faut ramener les politiques pénales de la périphérique au cœur de notre analyse de la recomposition et du redéploiement des programmes publics visant à contenir les remous associés à la montée de la pauvreté et au creusement des disparités suite à la mise au rebut du contrat social fordisme-keynésien. (næstnederste afsnit, sidste sætning s.2, i filen på loicwacquant.net)

Den første version, jeg oversatte til, er følgende, som er meget tro mod originalen:

Straffepolitikken må hentes fra periferien og ind i centrum af analysen af den omdannelse og udfoldelse af offentlige programmer for inddæmningen af strømninger, som er forbundet med stigende fattigdom og social ulighed

efter at den fordistisk-keynesianske samfundspagt er blevet kasseret.

Der er en hel masse, som mest bliver retorik med tendens til det opstyltede: "hentes fra periferien og ind i centrum" er unødvendigt omstændeligt, man kunne bare sige "sætte i centrum". Eller kan man? Originalen siger jo, at straffepolitikken for nuværende er perifer, men bør blive central i analysen af den omdannelse osv. – og det er jo trods alt noget lidt andet. Men hvor vigtigt er det?

Det næste er så resten af denne sætning: "analysen af den omdannelse [”recomposition”] og udfoldelse [redéploiement] af offentlige programmer". Lad os begynde med ordet 'programmer'. Det forstår jeg som noget midt mellem politikker, prioriteringer, planer og satsninger, dvs. noget, der er politisk besluttet og udføres efter en plan (evt. lovgivning) af de dertil indrettede offentlige myndigheder; noget bedre ord end 'programmer' er ikke faldet mig ind. Et eksempel på et 'program' fra Danmark kunne være aktivering.

Disse 'programmer' er så under 'omdannelse' og 'udfoldelse', og det er i analysen af disse omdannelser og udfoldelser, at straffepolitikken bør være central frem for perifer. Ordet 'omdannelse' oversætter 'recomposition', dvs. bogstavelig talt en om-sammensætning, hvor eksisterende dele omdannes til et nyt hele, eventuelt med bortfald af nogle delene. Det viser sig, at ordet også kan betegne en omstrukturering af et firma eller en organisation, omend ordet "restructuration" på fransk synes at være mere udbredt – altså det, at en afdeling får nye opgaver, to andre bliver slået sammen, en nedlagt, og et antal nye bestående af diverse medarbejdere oprettet osv. 'Omdannelse' eller 'omlægning' er derfor ligesom 'omstrukturering' dækkende.

Værre er det med oversættelsen af "redéploiement" som udfoldelse. Både som substantiv (redéploiement)

og verbum (redéployer) er ordet ret sjældent. Uden forstavelsen 're' betyder 'déployer' at udfolde (fx en vifte eller en fugls vinger), men er også en militærteknisk term, som vist bedst kendes som substantivet 'opmarch', dvs. det at bringe en militær enhed i stilling eller på banen, i nogen grad med samme betydning som det at spille et kort ud: Det er på én gang er en konkret handling (kortet lægges bogstaveligt talt på bordet) og en udfordring, et udspil, som har en særlig kortspilsmening defineret af det enkelte spils kontekst og spillets regler som en mere almen og abstrakt kontekst. På samme måde er en opmarch både den konkrete placering af en hærenhed et bestemt sted og en demonstration i en mere generel politisk og militær og geostrategisk styrkeprøve af, at enheden er netop dér og er klar til forsvar eller angreb.

"Redéploiement" betyder så noget i stil med 'om/genudfoldelse' eller 'om/genopmarch', og bruges også om omordningen eller reorganisering af en hærenhed og omstrukturering eller omlægning af firmaer, sidstnævnte sjældnere en "restructuration" på fransk. Man kunne altså bruge samme ord en gang til i oversættelsen: "omstrukturering og omstrukturering af de offentlige programmer", hvilket selvfølgelig ikke rigtig giver mening. Men at finde et dansk ord, som rummer de diskrete militære associationer – dvs. den implicite henvisning til, at offentlige programmer omstruktureres som led i en krig mod de fattige – er ikke lykkedes mig. Man kan derfor nøjes med ét ord i stedet for to.

Ordet 'remous', som er oversat med 'strømninger', har også sine vanskeligheder. Egentlig betegner det forskellige former for vandstrømninger og -hvirvler. Anvendt på sociale forhold kan der være tale om røre, uro, bevægelser, optøjer, strømninger. Sidstnævnte er sært nok både det mest præcise og det mest vage: Det oversætter mest direkte, men det er samtidig uklart, hvad det betyder. Tænker Wacquant på optøjer (et ord, som i sig selv rummer ekkoer af en elitær fordømmelse af pøbelens kedelige tendenser til at slå ting i stykker og brænde biler af)? Eller på mere organiserede sociale bevægelser? Min fornemmelse er, at det handler om 'uro', altså noget af den slags, som Durkheim ville kalde samfundets moralske patologier: noget uønsket pga. den utryghed og uorden, det skaber for alle, men ikke noget, der a priori kan fordømmes på den ene eller anden måde, fordi tryghed og orden er i alles interesse

– altså et relativt neutralt ord.

Uklarheden i betydningen af 'remous' hænger igen sammen med den kausalitetsforståelse, som teksten rummer: Uroen er "associés à", dvs. 'forbundet med' eller i statistisk betydning bogstaveligt talt 'associeret med' stigende fattigdom og social ulighed. Her tages der således ikke stilling til kausaliteten, men kun til den statistiske association (som for øvrigt ikke er bevist eller sandsynliggjort nærmere). Den "stigende fattigdom og sociale ulighed" er på sin side heller ikke kausalt, men tidsligt forbundet med – "suite à", helt bogstaveligt "som følge af" i betydningen 'b følger efter a' – at den fordristisk-keynesianske samfundspagt er blevet kasseret.

Præcisionen i termerne statistisk association og tidsfølge er her af stor betydning. De signalerer, at vi er i en gennemtænkt teoretisk rekonstruktion af empiriske forhold, ikke i en historiefilosofi, hvor abstrakte entiteter realiserer deres intentioner, således at kontrahenterne i samfundspagten gensidigt eller ensidigt opsiger denne, hvilket medfører stigende fattigdom og ulighed, som på sin side forårsager uro. En marxistisk determinations-tænkning er så godt som det samme, selv om den er formuleret i et lidt andet sprog – uden intentioner. Det kan måske siges, at Wacquants sprogbrug med det bramfri udtryk "mise au rebut" (komme i skraldespanden = kassere), kan snige historiefilosofi ind ad bagvejen forklædt som folkeligt frigjort antiakademisme; men det kan nu også fint forstås som en teoretisk rekonstruktion af noget, som kan observeres historisk: En struktur, som eksisterede – en form for konsensus mellem arbejdsgivere og -tagere om arbejdsdeling, materiel fordeling og statens funktion i den sammenhæng og dermed kunne sammenfattes som den "fordristisk-keynesianske samfundspagt" – eksisterer ikke længere.

To sidste ting kan få en kommentar med: For det første, at udtrykket 'contrat social' henviser til Rousseaus bog med denne titel (*Du contrat social*, 1762), og derfor oversættes udtrykket ligesom bogen på dansk med det lidt antikverede ord 'samfundspagt'. For det andet bruger Wacquant to forskellige ord, som betegner bevægelser i hver sin retning om det, jeg har oversat med *stigningen* i fattigdom og ulighed: Hvor der er tale om en "montée" (stigning som opadgående bevægelse) i fattigdommen, er der tale om en "creusement" for social ulighed, dvs. en uddybning eller udhuling, som

når man graver en grøft dybere, altså en nedadgående bevægelse. Det er jo en meget net modstilling, men det er svært at se, hvad den egentlig bidrager med.

Alt dette har medført en forenkling af teksten i den version, man kan læse andetsteds:

Straffepolitikken må sættes i centrum for analysen af, hvordan offentlige programmer omstruktureres for at inddæmme den sociale uro, der hænger sammen med stigende fattigdom og social ulighed som følge af, at den fordisk-keynesianske samfundspagt er blevet kasseret.

Er den bedre? Jeg er i tvivl. Og måske burde man gå længere i at frigøre sig fra den franske tekst?

Spørgsmålet er, om denne slags sprognørderi og flueknepperi er vigtigt og i givet fald for hvad. For mig at se er der to hovedhensyn, som ikke nødvendigvis peger i samme retning. Det ene er hensynet til sandheden og erkendelsen: Teksten bør oversættes, så den så vidt muligt gengiver præcisionen i den erkendelse, den skal udtrykke – dvs. de præcise teoretiske (fx statistiske, kausale, kronologiske, logiske) relationer mellem observationer. Det andet hensyn er til tekstens effektivitet som politisk kritik. Her er mobilisering og forståelighed vigtigere end præcision. Eller rettere, præcisionen angår dens mobiliserende kraft, som ofte er større ved brug af termer, der engagerer en habitus og dens ikke-bevidste følelser (fx de kulturriges nærmest principielle afsky for den økonomiske elite). Dette hensyn ville tale for at genskrive teksten, så den blev mere begribelig og måske erkendelsesmæssigt mere uklar og upræcis (man kunne fx tale om de 'superrige' og de 'fattige'), mens hensynet til erkendelsen ville tale for en præcision, som kan gøre teksten vanskeligere at læse, fordi forståelsen af de præcise relationer også kræver tilegnelsesarbejde, som også er et aftilegnelsesarbejde af alt det, man troede: "Det virkelige er aldrig det, man skulle tro, men altid det, man burde have tænkt", som Bachelard siger; og det opdager først efter et besværligt arbejde med de prækonstruerede ting, man har i hovedet. Problemet er, at erkendelsen ikke uden videre er politisk anvendelig. Den politiske anvendelse kræver et specifikt oversættelsesarbejde fra erkendelse til politik. Min prioritering i oversættelsen har i langt højere grad

været erkendelsen end politikken; men man kunne måske godt ønske sig, at der var folk, som kunne og ville foretage oversættelsen til politik. Som en mere beskedne ambition kan man anbefale oversættelse som en vej til at forstå detaljerne i kompakte teoretiske tekster som denne.

